

ras elgėsi su iš originalo paimtais lotyniškais žodžiais, kada ir kokius paliko be lietuviškų atitikmenų, o kada lotyniški žodžiai turi lietuvišką atitikmenį ar paaikškinimą. Toliau šioje dalyje pateikiamas Simono Vaišnoro vartotų lotynizmų sąrašas bei jų adaptacijos pavyzdžiai (p. 12–16), o pačioje pabaigoje nurodoma, kaip *Zemczugos Theologischkos* autorius elgėsi su originale pasitaikančiais graikiškais žodžiais (p. 16–18). Trečia dalis skirta leksinių variantų ir kitų žodžių junginių aptarimui (p. 19–26), o ketvirta – paskutinė – dalis – kitiems vertimo ir originalo komponentų skirtumams aptarti (p. 27–33).

Savaime suprantama, kad didžiausią recenzuojamo leidinio dalį sudaro *Zemczugos Theologischkos* fotokopijos ir originalų tekstai su komentarais (p. 38–688). Tai pirmasis toks mokslinis senųjų mūsų rašto paminklo leidimas, kuriame lygiagrečiai spausdinama lietuviškas ir originalo tekstas. Galima tik įsivaizduoti, kiek triūso ir kantrybės reikėjo įdėti prof. Guido Michelini rengiant šį leidinį. Juk pirmiausia reikėjo peržiūrėti originalo leidimus, sulyginti jų tekstus, nustatyti skirtumus ir juos gretinti su lietuvišku vertimu. Todėl prof. Guido Michelini nusipelno didžiausios pagarbos ir pagyrimo. Be to, leidinio vertę padidina ir knygos gale spausdinamas „Lotynų–lietuvių kalbų žodynėlis“ (p. 700–742), iš kurio matyti, kad Simonas Vaišnoras ieškojo tikslesnių lietuviškų atitikmenų tik, galimas daiktas, dėl jau nurodytų priežasčių ne visada jam pavyko tiksliai lietuviškai perteikti abstrakčias lotyniško teksto sąvokas. Bet į šiuos klausimus argumentuotai privalės atsakyti nauji tyrinėjimai, kurių po šio *Zemczugos Theologischkos* leidimo, be jokios abejonės, sulauksime, nes naujus tyrinėjimus skatinančių klausimų leidinio parengėjas prof. Guido Michelini tiek „Įvade“, tiek ir studijoje „Vertimo ypatybės“ yra iškėlęs ne vieną.

Baigiant šias pastabas, dar kartą norisi nuširdžiai padėkoti prof. Guido Michelini už kruopščiai parengtą leidinį ir viltis, kad panašių leidinių jis parengs ir daugiau, o „Baltų lankų“ leidyklai papriekaištauti, kam ji gerokai sumažino lietuviško teksto kopiją, nes sumažintas ir neretušiuotas tekstas ne visur lengvai įskaitomas. Mano galva, ateityje visiems leidėjams reikėtų susitarti ir laikytis vieno principo, kad fotografuotiniu būdu leidžiant senuosius raštus jų mažinti negalima.

Juozas Karaciejus

Trevor G. Fennell, *Fürecker's dictionary: the second manuscript*, Rīga, Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 1998, 382.

Su Christoforo Fiurekerio žodynu, svarbiu senosios latvių leksikografijos veikalu, žurnalo skaitytojai norėdami jau galėjo susipažinti iš jo pirmojo rankraščio publikacijos apžvalgos (Blt XXXII 1997 264–269). Ir štai visai neilgai, vos metus, laukus, pasirodė, kaip ir buvo rengėjo Trevoro Fenelo žadėta anos publikacijos pratarmėje, žodyno antrojo rankraščio (tiksliau – II varianto ar II nuorašo) publikacija. Iš to, kad I rnr. tebuvo vieno tomo ir teturėjo 319 p., o II – jau dviejų tomų ir 555 p. (nebepriskaičiuojant pabaigoje keleto tuščių puslapių ir pridėto laiško) neturėtų susidaryti klaidingas įspūdis, kad pastarasis bemaž dvigubai stambesnis. Variantus ne tiek jau daug skiriantis apimtimi rodo dabar paskelbtų perrašų puslapių skaičius: I – 5–320, II – 5–377 (I rnr. puslapiui skirtas publikacijos visas puslapis, o II rnr. publikacijos puslapis dažniausiai talpina dviejų rnr. puslapių tekstą). Tad Fiurekerio žodyno to bendrojo vaizdo, kurį jau buvo galima susidaryti iš I rnr. publikacijos, II rnr. publikacija iš esmės nekeičia, o tik jį kiek papildo.

Svarbiausias žodyno santvarkos pasikeitimas II variante yra tas, kad čia tos pačios pradinės raidės žodžiai pateikti ne keletu atskirų alfabetinių sąrašų, kaip dar buvo I variante, o jau vieningu vienu. Toks pertvarkymas kartu leido pamatyti buvusius tų pačių žodžių pasikartojimus ir juos pašalinti. Taip besidarbuojant neišvengta net homonimų, anksčiau atskirtų kitų straipsnių, sumetimo į vieną straipsnį; pvz., prie „Plehst, reißen...“²⁷⁰ (pan. ¹⁷⁸) dabar prikerpta ir tai, kas anksčiau sudarė atskirą straipsnį „Plehst dehnen breiten...“¹⁷⁹. Darinių išdėstymas ir toliau daug kur neuoseklus – tai atskirais straipsniais, tai įjungiant į platesnius tos pačios šaknies žodžių straipsnius (kitai sakant, lizdais). O tai irgi gali būti nereikalingų pasikartojimų priežastis. Kartais ir su skoliniais elgiamasi kaip su savo dariniais, plg. tarp PA žodžių „Pawars ein Koch, à wahrht“²⁵³ (= ¹⁷⁸) ir tarp WA žodžių (po „Wahrht“ einančiame straipsnyje „Wahrischana“) „Pawars. ein Koch“²⁵¹⁸ (panašiai ir ¹³⁰⁹, tik platesniame „Wahrht“ straipsnyje). Ir toliau pasitaiko žodžių, slypinčių tik artimos reikšmės žodžių straipsniuose ir visai neužsimintų savo alfabetinėje vietoje, pvz.: „Dukkuris Kreekis. ein Krebs netze“²¹⁰⁴

(pan. ¹⁵⁴); „uhbele. *eine TurtulTaube*. Mašais ballodis id. pruina“ ²⁵⁰⁴ (pan. ¹²⁸⁹), taip pat „Ballohdid... Masais ballodis, pruinsch. *Eine TurtulTaube*“ ²⁵¹ (pan. ¹³¹).

Padidėjusį dėmesį alfabetinei žodžių tvarkai rodo jau tai, kad II rnr. šalia įprastinės puslapių numeracijos papildomai dviem pirmosiomis (kartais dar ir tolesnėmis) raidėmis nurodyta dedamų žodžių pradžia. Ir vis dėlto iki visiškai griežtos alfabetinės rikiuotės dar toloka, net jei atsižvelgiama į specifinį dalies rašmenų traktavimą (pvz., į *f* [*z*] – *f* [*s*] ir pan. ženklų ir kitur įprastą tapatinimą, taip pat balsio ilgumą žyminčio *h* ignoravimą). Daug kur, pavyzdžiui, į žodžio ketvirtąją raidę, jau nekalbant apie tolesnes, lyg ir visai nebežiūrima; sakysim, tarp SA žodžių vienas po kito surašyti: „Sallaka... Sals... Salla... Sals... Salnaisch... Sals... [2339] Salkt... Salkans... Saldigs... Salds... Sallinaht... Sahle...“ ²³⁴⁰; panašiai netobula TRE žodžių eilė: „Trenkt... Trellinaht... Tremt... Trekt...“ ²⁴⁹¹, o toliau ir TRI: „Trihs... Triadigs... Trihsullj... Trinnitis... Trimda... Triht...“ ²⁴⁹². Keista, kad tik mažesnė žodžių su DA dalis yra savo vietoje (²⁸¹), o didesnė (^{295–296}) atsidūrusi tarp „druva“ ir „Dseedah“ (I rnr. tuodu straipsniai buvo greta).

Iš to, kas pasakyta dėl žodyno santvarkos, matyti, kad II rnr. pertvarkymai tik iš dalies palengvino žodžių paiešką, todėl ankstesnis pageidavimas kada nors susilaukti žodžių rodyklės lieka ir toliau aktualus.

Tiksliai pasakyti, kiek yra pasikeitęs žodyno turinys (apimtis), dabar neįmanoma (tai vėl galėtų paaiškėti iš rodyklės). Apytikrį vaizdą lengviau susidaryti palyginus I ir II rnr. vietas, kur II rnr. kuo mažiau straipsnių kilnojimo į kitas vietas. Beveik visai be tokio kilnojimo liko *u-* raidės palyginti nedidelis (nė dviejų puslapių neužėmęs) tekstas, nes jau I rnr. straipsniai čia buvo išdėstyti viename maždaug alfabetiniame sąrašė. Pasirodo, kad skirtumai čia beveik vien redakcinio pobūdžio (stambesni, lizdiniai straipsniai, pavyzdžiui, vietomis paskaidyti į smulkesnius), o iš turinio dalykų minėtinas nebent sinoniminio germanizmo pridėjimas: buvęs straipsnis „Urķis, *ein krūken*, urkschnaht *krūken*“ ¹²⁹⁰ virtęs dviem straipsniais: „Urķis. *ein Krūcken*. Krukķis. Germ.“ ir „Urkschnaht. *uff Krūcken gehen*“ ²⁵⁰⁵. Bet ir tai dar sunku laikyti tikru žodyno praturtinimu, nes tas žodis jau buvo I rnr., tik tarp *k-* žodžių: „Krukķis, *Eine Krūcke*“ ¹⁹⁷ (pan. ir ²¹⁸⁸).

Apžvelgiant turinio pakeitimus, gal pirmiausia derėtų pasakyti, kad perrašinėtojų didelio kūrybiškumo nematyti, daug kas nurašyta visai mechaniškai. Tai rodo, pavyzdžiui, jau I nuoraše atsiradusių klaidų aklas kartojimas. Lietuvos pasienyje pažįstamo lituanizmo *tekis* „avinas, tekis“ vietoje atsiradęs „Tukķis“ ¹⁵ nusirašytas ²³⁹, tik vėliau (kita ranka) išbrauktas ir paraštėje pakeistas savotišku aiškinamuoju „tukls awis“. Visai neužkliūdamas perėjo į II rnr. sudarckytas, pusiau perskeltas žuvų pavadinimas „Sallakas“ (s. v. „Augstitees“ ^{126, 234}). Kitaip pertvarkant II rnr., šis tas veikiausiai netyčia yra nusimetę. Dingęs be maž visas ¹⁹² tekstas (22 eilutės iš 26) su „Pluhkt“ (reikšme „plunkti“) ir visais kitais giminiškų žodžių straipsniais (16 eil.; kas kita yra „Pluhkt“ rkšm. „smukti, plukti – apie plaukus“ ²⁷³, esantis vietoj „Plukt“ ¹⁸⁹ t.), be to, prieš tai dar „Pelnischana“ (1 eil.), „Pihkaht“ (1 eil.), o po to ir „Prassiht“ (4 eil.). (Tai, kad sykiu praleisti ir tokie žodžiai, kurie šiaip jau alfabetiškai žodžių *supluh*-kaimynystėje neturėtų atsidurti, galėtų būti vienas iš argumentų, jei apskritai tokių prireiktų, kad II rnr. kaip tik remiasi I rnr., o ne dar kokiu kitu). Kiti praleidimai smulkesni.

Papildymų, žinoma, daugiau nei praleidimų. Jie paprastai kur kas vėlesnių laikų ir priklauso jau kitiems, ne pagrindinio teksto nurašytojui. II rnr. publikacijos rengėjas puslapių apačioje pridėtose išnašose stengiasi vis nurodyti, kaip tie papildymai pridėti (paraštėse, įterpti į pagrindinį tekstą ar kitaip) ir kurios rankos galėtų būti. Visa tai geriau būtų matyti ne iš perrašo, o autentiškesnės teksto kopijos. Palyginus su I rnr., pavyzdžiui, pasirodo, kad lyg ir normaliai įrašytas straipsnis „Sekķis, *ein Spuhr*“ ²³⁷⁴ yra pridėtinis (nors pats žodis jau buvo straipsnio „Sekt“ ¹²¹³ iliustracijoje), bet dėl jo priklausymo pagrindinei rankai kylančios abejonės publikacija neišsklaido. Šiaip ar taip, ir dabar aiškėja, kad pasitaiko platėlesnių prierašų, sudarytų iš keleto straipsnių; pvz., ²⁶¹ prie jau buvusio teksto pridėti dar 3 straipsniai – „Beddiht“, „beddejs“ ir „bedre“ (pastarajame ir trm. „brede“). Kitur gali būti tenkinamasi ir vienu prirašytu straipsniu, ir nebūtina, kad pridėtinis žodis (ar žodžiai) kaip nors sietųsi su jau anksčiau buvusiais, plg. „Nirgoht. *wend*. Ko tu sche nirgo. *was lachest du?*“ ²²⁴¹ ar tolesniam puslapiui skirtą „Nurķis. subst.“ (pastarasis paliktas net be reikšmės aiškinimo; plg. *nuřķis*² „niurzglys; (kumpa) nosis“ ME II 907). Dar kitur naujų

straipsnių nesudaroma, tik jau buvę praplečiami, pataisinėjami.

Pridėtinių dalykų dažnokai nurodomi šaltiniai – šnektos, raštai. Retkarčiais gali būti papildomai nurodyti ir jau I rnr. buvusio dalyko šaltiniai ar literatūra; pvz., straipsnyje „Sekt“²³⁷⁴, perkelta-me iš¹²¹³, įterpta H. Adolfo gramatiką žyminti nuoroda Gr. 186. Literatūros chronologija – kar-tais pačiame papildyme tiksliai nurodyti metai (plg.²²⁷⁹ dėl pridėtinio „Eepretti“), įspėjama, ku-riuo leidimu remiamasi (plg.²³⁸,²⁴²³) ar pan. – turėtų padėti bent apytikriai nustatyti, kurio meto yra tos ar kitos rankos papildymai.

II rnr. priedai, būdami vėlesnių laikų ir daž-nai paimiti iš tokių šaltinių, kuriais norint galima ir tiesiogiai pasinaudoti, nėra labai svarbūs. Do-mėtis jais gal labiau spiria kitas tikslas – apvalyti tikrajį Fiurekerį nuo vėlesnių apnašų.

Pagaliau paskelbus Fiurekerio žodyno abu iš-likusius variantus šis žymus leksikografijos veika-las daugiau kam tampa prieinamas ir todėl gali-ma laukti, kad jame sukaupta informacija apie XVII a. latvių kalbos leksiką ateityje vis dažniau bus traukiama į baltų istorinės leksikologijos apy-vartą. Dar labiau turėtų žodyno vaizdą paryškinti ir jame slypinčius leksikos lobius atskleisti publi-kacijų rengėjo Fenelo pažadėta specialiai tam skir-ta monografija, pasirodysianti atskirai.

Vincas Urbutis

Kuryłowicz memorial volume, I, ed. by W. Smoczyński, Cracow, Universitas, 1995, 593.

Nесколько лет назад лингвистический мир отмечал столетие со дня рождения выдающе-го польского лингвиста Ежи Куриловича (1895–1978). Е. Курилович прожил большую и содержательную жизнь. Многие из нас счастливы тем, что он был нашим современником. Лингвисты старшего поколения, которым не раз доводилось общаться с ним, хорошо знали его лично. Для моего поколения Е. Курилович был живым классиком, одним из выдающихся авторитетов лингвистического мира.

Отмечая это событие, Краковский Ягеллонский университет и его филологический факультет предприняли двухтомное издание юбилейного сборника лингвистических трудов, посвященных этому замечательному ученому. Е. Курилович был известен как крупнейший индоевропеист, а также как балтист и славист. Учитывая это, в первый том данного сборника вошли работы по индоевропеистике, не считая нескольких исследований по семито-хамитскому и тюркскому языкознанию, проблемы которых были также затронуты Е. Куриловичем в его исследованиях; во второй том – работы по балтийскому, а также славянскому языкознанию. Последний том в то же время представляет собой и четвертый том журнала “Linguistica Baltica”. Редактором данного издания является В. Смочинский.

Первый том сборника состоит из вводной и основной части с приложением индексов слов и имен.

В предисловии (с. V–VI) В. Смочинский объясняет цели и задачи предпринятого издания, а затем в отдельной статье (с. XI–XXIV) кратко прослеживает жизненный и научный путь Е. Куриловича. Свои воспоминания о нем в вводной части представляют В. Скалмовский (Лёвен) (с. XXV–XXX) и У. Дамбска-Прокоп (Краков) (с. XXXI–XXXIII). Данную часть завершает (с. XXXV–LVII) избранная библиография научных работ выдающегося польского ученого, которая свидетельствует нам о том, что Е. Курилович уделял особое внимание прежде всего крупным формам работы: им было издано 12 монографий, однако большую ценность представляют и опубликованные им статьи, а также рецензии. В них содержится много важных идей и мыслей, не утративших своего значения и в настоящее время, о чем свидетельствуют авторы сборника в своих публикациях. Обращает на себя внимание и тот факт, что большинство работ были написаны и опубликованы Е. Куриловичем уже в зрелом возрасте, после второй мировой войны. В вводной части помещены также три личные фотографии Е. Куриловича и одна общая, где он запечатлен вместе со своим учителем А. Мейе в кругу других учеников этого знаменитого французского лингвиста. Среди них можно видеть Э. Бенвениста, Ж. Вандриеса, П. Шантрена, Л. Рену и др. Здесь необходимо заме-